

श्री शिवमहिम्नस्तोत्रम्

SRI DIVYA JIVAN SANSKRUTIK SANGH
SIVANANDA ASHRAM, JODHPUR TEKARI, OPP. ISRO, AHMEDABAD-15
Ph. : 079-26861234 E-mail : sivananda_ashram@yahoo.com

પ્રકાશક : શ્રી દિવ્ય જીવન સાંસ્કૃતિક સંઘ, અમદાવાદ

કાર્યાલય : શિવાનંદ આશ્રમ
જોધપુર ટેકરી, સેટેલાઈટ માર્ગ
અમદાવાદ-૩૮૦૦૧૫

ફોન : ૦૭૯-૨૬૮૬૧૨૩૪, ફેક્સ : ૨૬૮૬૨૩૪૫
E-mail : sivananda_ashram@yahoo.com
Website : <http://www.divyajivan.org>

પ્રથમ આવૃત્તિ : પ્રત - ૫૦૦૦

દિવાળી અને નૂતન વર્ષનાં અભિનંદન

મુદ્રક : પ્રિન્ટ વિઝન પ્રા.લિ.
“પ્રિન્ટ વિઝન હાઉસ”
આંબાવાડી બજાર, અમદાવાદ-૩૮૦૦૦૬
ફોન : (૦૭૯) ૨૬૪૦૫૨૦૦, ૨૬૪૦૩૩૨૦
Email : print_2453@yahoo.co.in
Website : www.printvision.in

ॐ

શ્રી શિવમહિમ્નઃ સ્તોત્રમ્

શંકર ભગવાનના ભક્તોમાં શિવ મહિમ્ન સ્તોત્ર ખૂબ પ્રખ્યાત છે. આ સ્તોત્ર કીર્તિ, ધન, આયુષ્ય અને સંતાનની પ્રાપ્તિ ઉપરાંત મૃત્યુ પછી કૈલાસ (ભગવાન શંકરનું ધામ)માં વિસામો આપવામાં સમર્થ છે. આ સ્તોત્રને શ્રેષ્ઠ ગણવામાં આવે છે. શિવ મહિમ્ન સ્તોત્રના ઉદ્ભવની કથા નીચે મુજબ છે.

ચિત્રરથ નામના રાજા કે જેઓ શંકર ભગવાનના મોટા ભક્ત હતા. એમણે એક સુંદર બગીચો બનાવડાવ્યો. એ બગીચામાં ખૂબ સુંદર ફૂલો થતાં, જેનાથી તેઓ શંકર ભગવાનની પૂજા કરતા.

એક દિવસ પુષ્પદંત નામના ગાંધર્વએ આ બગીચો જોયો અને ખૂબ ખુશ થઈ ગયો. પુષ્પદંત એ ફૂલોની ચોરી કરવા માંડ્યો, જેના કારણે રાજા ચિત્રરથ તે ફૂલો ભગવાન શંકરને ચઢાવી શકતા નહોતા. રાજાએ ચોરને પકડવા ઘણા પ્રયત્નો કર્યા, પરંતુ બધા પ્રયત્નો વ્યર્થ ગયા, કારણકે ગાંધર્વો પાસે અદૃશ્ય થઈ જવાની શક્તિ હોય છે. છેવટે, રાજાએ એમના બગીચામાં શિવ નિર્માલ્ય પાથરી દીધાં. શિવ નિર્માલ્યમાં બિલ્વપત્ર, ફૂલો વગેરે હોય કે જેનો ભગવાન શંકરની પૂજામાં ઉપયોગ થયો હોય. આ વાતથી અજાણ પુષ્પદંતે બગીચામાં પ્રવેશ કર્યો, અને શિવ નિર્માલ્ય પર પગ મૂક્યો. આમ થવાથી એની અદૃશ્ય થવાની શક્તિ ચાલી ગઈ, અને રાજાના રક્ષકોના હાથે તે બંદી બન્યો. તે પછી પુષ્પદંતે આ સ્તોત્રનું નિર્માણ કર્યું, કે જેનાથી ભગવાન શંકર પ્રસન્ન થયા; અને રાજાએ તેને કારાગૃહમાંથી મુક્ત કર્યો. આ સ્તોત્રમાં ભગવાન શંકરના માહાત્મ્યનું વર્ણન છે. આ સ્તોત્ર “શિવ મહિમ્ન સ્તોત્ર તરીકે જાણીતું થયું. અને ભગવાન શંકરે પણ પ્રસન્ન થઈને પુષ્પદંતને તેની દૈવી શક્તિ પાછી આપી.

દીપાવલિ અને નૂતન વર્ષના મંગલ પર્વે આ શિવમહિમ્નઃ સ્તોત્ર આપ સૌની સેવામાં પ્રસ્તુત કરવાનો આનંદ છે. ભગવાન શંકર ચારિત્ર્ય, સુખદ સ્વાસ્થ્ય અને દિવ્ય સંપદાના પ્રદાતા દેવ આપ સૌનું બહુવિધ માંગલ્ય કરો એ જ અભ્યર્થના. જય શિવાનંદ

શ્રી ગુરુચરણ આશ્રિત,
સેવક

સ્વામી અધ્યાત્માનંદ
૧૩

દીપાવલિ

તા. ૧૯-૧૦-૨૦૧૭

સ્વામી અધ્યાત્માનંદ

ૐ

(૧)

ॐ

Siva - Mahimnah Stotram

The Siva Mahimna Stotra is very popular among the devotees of Lord Siva and is considered one of the best Stotras offered to Lord Siva. "Anyone who recites this hymn with a pure heart and devotion will be blessed with fame (कीर्ति), wealth (धन), long life (आयु) and many children (सुत) in this mortal world, and will attain Kailas, Siva's abode, after death." The legend about the circumstances leading to the composition of this Stotra is as follows.

A king named Chitraratha, who was a great devotee of Lord Siva, had cultivated a nice royal garden. There were beautiful flowers in this garden, which were used every day by the king in worshipping Lord Siva.

One day a Gandharva (गंधर्व - Heavenly Singer in the court of Indra, the Lord of the Heaven) named Pushpadanta being fascinated by the beautiful flowers, began to steal them, as a consequence of which king Chitraratha could not offer flowers to Lord Siva. He tried very hard to capture the thief, but in vain, because the Gandharvas have divine power to remain invisible.

Finally the king spread the sacred Siva Nirmalya in his garden. Siva Nirmalya consists of the Bilva leaves, (बीलीपत्र), flowers, etc. which have been used in worshipping Lord Siva. The Siva Nirmalya is considered holy.

The thief Pushpadanta, not knowing this, stepped on the sacred Siva Nirmalya and lost the divine power of invisibility. He was imprisoned by the guard of king Chitrarath. He then prayed to Lord Siva for forgiveness. In this prayer he sung the glory of the Lord.

This very prayer became well known as the 'Siva Mahimnah Stotra'. Lord Siva became pleased by this Stotra and returned Pushpadanta's divine powers.

May Lord Siva bless you all with excellent health, long life peace bliss and supreme blessedness. With Happy Diwall Greetings and Jal Sivandanda.

In Service of Sri Gurudev

Sevak

Swami Adhyatmananda

ॐ

Swami Adhyatmananda

ॐ

Diwall
Dt. : 19-10-2017

(२)

ॐ

शिव ध्यानम्

वन्दे देवमुमापतिं सुरगुरुं, वन्दे जगत्कारणम्
वन्दे पन्नगभूषणं मृगधरं, वन्दे पशूनां पतिम् ।
वन्दे सूर्य-शशाङ्कवह्निनयनं, वन्दे मुकुन्दप्रियम् ।
वन्दे भक्तजनाश्रयं च वरदं, वन्दे शिवं शंकरम् ॥

देवी उमाना स्वामी, देवोना गुरु, जगतना कारणरूप, सर्परूपी
आभूषणो धारण करनारा, शशधर, अविद्याना पाशभांथी छोडावनारा,
सूर्य-चंद्र-अग्निरूपी त्रण नेत्रवाणा, विष्णुना प्रिय, भक्तजनोना आश्रय,
कल्याणना दाता, स्वयं कल्याणरूप अवा भगवान शंकरने हुं वंदन करुं हूं.

Lord of Goddess Uma, the teacher of all deities, the
creator of the world, one who is adorned with snake-like
ornaments, one who carries the moon, one who releases
from all constraints, one whose three eyes denote the
Sun, Moon and Fire, the favourite of God Vishnu, one on
whom the devotees rely, bestower of blessings, one who
is graceful, such is Lord Shankara and I bow my head
to him.

શ્રી શિવમહિમ્નસ્તોત્રમ્ Sri Siva Mahimna Stotram

શ્રી પુષ્પદંત ઉવાચ

મહિમ્નઃ પારં તે પરમવિદુષો યદ્યસદ્દશી
સ્તુતિર્બ્રહ્માવીનામપિ તદવસન્નાસ્ત્વયિ ગિરઃ ।
અથાઽવાચ્યઃ સર્વઃ સ્વમતિપરિમાણાવધિ ગૃણન્
મમાખ્યેષ સ્તોત્રે હર નિરપવાદઃ પરિકરઃ ॥૧॥

હે મહાદેવ, આપની મહિમાની ઉત્કૃષ્ટ અવધિને ન જાણનારની સ્તુતિ અપર્યાપ્ત હોય તો બ્રહ્મા વગેરેની વાણી પણ આપના વિષયમાં તો અપર્યાપ્ત જ છે. માટે પોતાની મતિ અનુસાર ગુણ ગાનાર સર્વે જ્ઞાનાને પાત્ર છે તો પછી મારો પણ સ્તોત્રવિષયમાં આ પ્રયત્ન અનિહનીય છે.

If it is unseemly to praise You when ignorant of the extent of Your greatness, then even the praises of Brahma and others are inadequate. If no one can be blamed when they praise You according to their intellectual powers, then my attempt to compose a hymn cannot be reproached.

અતીતઃ પંથાનં તવ ચ મહિમા વાઙ્મનસયોઃ
અતદ્વ્યાવૃત્ત્યા યં ચકિતમભિધત્તે શ્રુતિરપિ ।
સ કસ્ય સ્તોતૃવ્યઃ કતિવિધગુણઃ કસ્ય વિષયઃ
પદે ત્વર્વાચીને પતતિ ન મનઃ કસ્ય ન વચઃ ॥૨॥

આપનો મહિમા મન અને વાણીથી પર છે. શ્રુતિ પણ જેનું સંકોચપૂર્વક પ્રતિપાદન કરે છે. તેનો મહિમા કોણ ગાઈ શકે તેમ છે ? સગુણના કેવા ગુણ છે ? નિર્ગુણને કોણ જાણી શકે છે ? પરંતુ અર્વાચીન સ્વરૂપમાં કોનું મન આકર્ષાતું નથી અને વાણી પહોંચતી નથી ?

Your greatness is beyond the reach of mind and speech. Who can properly praise that which even the Vedas describe with trepidation, by means of 'neti-neti / not this, not this'? How many qualities does He possess? By whom can He be perceived? Yet whose mind and speech do not turn to the form later taken by Him (saguna).

મધુસ્ફોતા વાચઃ પરમમૃતં નિર્મિતવતઃ
તવ બ્રહ્મન્ કિં વાગપિ સુરગુરોર્વિસ્મયપદમ્ ।
મમ ત્વેતાં વાણીં ગુણકથનપુણ્યેન ભવતઃ
પુનામીત્યર્થેઽસ્મિન્ પુરમથન બુદ્ધિર્વ્યવસિતા ॥૩॥

હે પુરમથન, દેવોના ગુરુની વાણી પણ નિરતિશય મધુર વાણીનું નિર્માણ કરનાર આપને શું વિસ્મય પમાડે ? તો પણ આપની સ્તુતિના પુણ્યથી મારી આ વાણીને પવિત્ર કરવા મારી બુદ્ધિ પ્રવૃત્ત થઈ છે.

O Brahman! Do even Brihaspati's praises cause wonder to You, the author of the nectar like sweet Vedas? O destroyer of the three cities, the thought that by praising Your glories I shall purify my speech has prompted me to undertake this work.

તવૈશ્વર્યં યત્તજ્જગદુદયરક્ષાપ્રલયકૃત્
ત્રયીવસ્તુ વ્યસ્તં તિલ્લુપુ ગુણખિન્નાસુ તનુષુ ।
અભવ્યાનામસ્મિન્ વરદ રમણીયામરમણી
વિહન્તું વ્યાક્રોશીં વિદધત ઇહૈકે જડધિયઃ ॥૪॥

હે વરદ, ત્રણે વેદો જેનું પ્રતિપાદન કરે છે, ત્રણે ગુણોના ભેદથી ભિન્ન, બ્રહ્માદિ ત્રણ પ્રસિદ્ધ મૂર્તિઓમાં વિભક્ત, જગતના ઉત્પત્તિ-સ્થિતિ-પ્રલયના સામર્થ્યરૂપ આપનું ઐશ્વર્ય છે, તેને ખંડિત કરવા જડબુદ્ધિવાળા નિંદાત્મક વાણી ઉચ્ચારે છે.

O Giver of boons! Some atheist people produce arguments - pleasing to the Ignorant but in fact hateful- to refute Your Divinity, which creates, preserves and destroys the world, which is divided into three bodies (Brahma, Vishnu and Shiva) according to the three gunas, and which is described in the three Vedas.

કિમીહઃ કિંકાયઃ સ ખલુ કિમુપાયસ્ત્રિધુવનં
કિમાધારો ધાતા સુજતિ કિમુપાદાન ઇતિ ચા
અતર્ક્યૈશ્ચર્યે ત્વય્યનવસર દુઃસ્થો હતધિયઃ
કુતર્કોઽયં કાંશ્ચિત્ મુખરયતિ મોહાય જગતઃ ॥૫॥

ત્રિભુવનનું સર્જન કરવા માટે ઈશ્વરને શી ઈચ્છા થઈ ? કેવું તેમનું શરીર છે ? તે શેનો આધાર લે છે ? કર્યું સાધન છે ? તર્કથી પર એવા ઐશ્વર્યવાળા આપના સંબંધમાં જગતને મોહમાં નાખવા કારણ વગર આવા કુતર્ક કેટલાક દુબુદ્ધિવાળા કરે છે.

To fulfill what desire, assuming what form, with what instruments, support and material does that Creator create the three worlds? This kind of futile argumentation about You whose divine nature is beyond the reach of intellect, makes the perverted vociferous, and brings delusion to men.

અજન્માનો લોકાઃ કિમવયવવન્તોઽપિ જગતાં
અધિશ્ચાતારં કિં ભવવિધિરનાહત્ય ભવતિ ।
અનીશો વા કુર્યાદ્ ભુવનજનને કઃ પરિકરો
યતો મન્દાસ્ત્વાં પ્રત્યમરવરં સંશેરત ઇમે ॥૬॥

હે અમરવર, અવયવવાળા હોવા છતાં પૃથ્વી આદિ લોક શું અજન્મા છે ? શું સર્જક વગર જગતની ઉત્પત્તિ થાય છે ? અથવા ઈશ્વરના બદલે કોઈ જીવે તેનું સર્જન કર્યું હોય તો ભુવનોની ઉત્પત્તિ માટે શી સામગ્રી હતી ? આથી આપ પ્રત્યે શંકા રાખનાર મંદબુદ્ધિના જ છે.

O Lord of gods! Can the worlds be without origin, though they have bodies? Is their creation possible without a creator? Who else but God can initiate the creation of the worlds? Because they are fools they raise doubts about Your existence.

त्रयी साङ्ख्यं योगः पशुपतिमतं वैष्णवमिति
प्रधिन्ने प्रस्थाने परमिदमदः पथ्यमिति च ।
रुचीनां वैचित्र्याद्दृजुकुटिल नानापथजुषां
नृणामेको गम्यस्त्वमसि पयसामर्णव इव ॥७॥

હે પશુપતિ ! સરળ અને કુટિલ એવા અનેક પંથોને અનુસરતા મનુષ્યોનું આપ એક જ ધ્યેય છે. જેમ તમામ નદીઓનું ધ્યેય સમુદ્ર છે તેમ રુચિની વિવિધતાના કારણે જુદા જુદા સંપ્રદાય, ત્રણ વેદ, સાંખ્ય, યોગ, પાશુપત, વૈષ્ણવ વગેરે મતોનું છે.

Different paths (to realization) are enjoined by the three Vedas, by Sankhya, Yoga, Pashupata (Shalva doctrine) and Valshnava Shastras. People follow different paths, straight or crooked, according to their temperaments, depending on which they consider best, or most appropriate and reach You alone just as rivers enter the ocean.

महोक्षः खट्वाङ्गं परशुरजिनं भस्म फणिनः
कपालं चेतीयत्तव वरद तन्नोपकरणम् ।
सुरास्तां तामृद्धिं दधति तु भवद्भूप्रणिहितां
न हि स्वात्मारामं विषयमृगतृष्णा भ्रमयति ॥८॥

હે વરદાયક ! વૃદ્ધ બળદ, ખટ્વાંગ, ફરસી, ચર્મ, ભસ્મ, સર્પો અને ખોપરી જ આપની પરિવાર સામગ્રી છે. પરંતુ દેવો આપની કૃપાથી દિવ્ય સમૃદ્ધિ પામે છે. ખરેખર નિજ સ્વરૂપમાં રમનારને વિષયરૂપી મૃગજળ મોહિત કરતું નથી.

O Giver of boons! A great bull, a wooden hand rest, an axe, a tiger skin, ashes, serpents, a human skull and other such things- these are all You own, though simply by casting Your eyes on gods You gave them great treasures which they enjoy. Indeed one whose delight is in the Self cannot be deluded by the mirage of sense objects.

ध्रुवं कश्चित् सर्वं सकलमपरस्त्वध्रुवमिदं
परो ध्रौव्याध्रौव्ये जगति गदति व्यस्तविषये ।
समस्तेऽप्येतस्मिन् पुरमथन तैर्विस्मित इव
स्तुवन् जिह्वेमि त्वां न खलु ननु धृष्टा मुखरता ॥९॥

હે પુરમથન, કેટલાક વિશ્વને નિત્ય, કેટલાક લણિક તો વળી કેટલાક અનિત્ય કહે છે. આ બધું સાંભળીને વિસ્મયો પામેલ હું આપની સ્તુતિ કરતાં લજ્જા પામતો નથી, કારણ કે વાચાળતા ખરેખર નિર્લજ્જ છે.

O Destroyer of the city of demon! Some say that the whole universe is eternal while others say that all is transitory. Others still, hold that it is eternal and non-eternal-having different characteristics. Bewildered by all this, I do not feel ashamed to praise You; indeed my loquacity is an indication of my boldness.

તવૈશ્વર્યં યત્નાદ્ યદુપરિ વિરિઞ્ચિર્હરિરઘઃ

પરિચ્છેતું યાતાવનલમનલસ્કન્ધવપુષઃ ।

તતો ભવિતશ્રદ્ધા-ભરગુરુ-ગૂણદ્ભ્યાં ગિરિશ યત્

સ્વયં તસ્થે તાભ્યાં તવ કિમનુવૃત્તિર્ન ફલતિ ॥૧૦॥

હે ગિરીશ, તેજપુંજ એવા આપના ઐશ્વર્યને માપવા બ્રહ્માજી ઉપર અને વિષ્ણુ નીચે સર્વયત્નપૂર્વક ગયા પણ સફળ થયા નહિ. તે પછી ભક્તિ શ્રદ્ધાથી પ્રાર્થના કરતાં તે બંને સમક્ષ સ્વયં પ્રગટ થયા. આપની સેવા શું ફળતી નથી? ફળે જ છે.

O Girisha, when You took the form of a pillar of fire, Brahma trying from above and Vishnu trying from below failed to measure You. Afterwards, when they praised You with great faith and devotion, You revealed yourself to them of Your own accord; does not surrender to You bear fruit?

અચત્નાદાસાદ્ય ત્રિભુવનમવૈરવ્યતિકરં

દશાસ્યો યદ્બ્રાહ્મનમ્ભૂત-રણકણ્ડૂ-પરવશાન્ ।

શિરઃપદ્મશ્રેણી-રચિતચરણામ્બોરુહ-બલેઃ

સ્થિરાયાસ્ત્વદ્ધક્તેસ્ત્રિપુરહર વિસ્ફૂર્જિતમિદમ્ ॥૧૧॥

હે ત્રિપુરહર, રાવણે પોતાનાં મસ્તકરૂપ કમળ આપનાં ચરણોમાં ધરી અનાયાસ ત્રણે લોકને શત્રુહીન નિષ્કંટક બનાવી યુદ્ધ કરવા વીસ ભુજા ધારણ કરી હતી. આપની સ્થિર ભક્તિનો આ પ્રભાવ છે.

O Destroyer of Tripura, It was because of that great devotion, which prompted him to offer his heads as lotuses to Your feet, that the ten-headed Ravana was still with arms and eager for fresh war after he had effortlessly rid the three worlds of all traces of enemies.

અમુષ્ય ત્વત્સેવા-સમાધિગતસારં ધુજવનં

બલાત્ કૈલાસેઽપિ ત્વદધિવસતૌ વિક્રમયતઃ ।

અલખ્યાપાતાલેઽપ્યલસચલિતાંગુષ્ઠશિરસિ

પ્રતિષ્ઠા ત્વચ્યાસીદ્ ધ્રુવમુપચિતો મુહ્યતિ યલઃ ॥૧૨॥

આપની સેવાથી પ્રાપ્ત થયેલ અતુલ બળ રાવણે કેલાસ ઉપર અજમાવતાં આપે અંગૂઠાનો અગ્રભાગ જરાક દબાવતાં તેને પાતાળમાં પણ સ્થિતિ ન મળી, એશ્વર્યયુક્ત થતાં કૃતદ્વન મનુષ્ય અવશ્ય મોહમાં પડી જાય છે.

But when he (Ravana) extended the valour of his arms-whose strength was obtained by worshipping You- to Kailas, Your abode, You moved the tip of Your toe, and he did not find a resting place even in the nether world. Truly, when affluent the wicked become deluded.

यर्हद्भिः सुत्राम्णो वरद परमोच्चैरपि सर्ती
अद्यश्चक्रे बाणः परिजनविधेयत्रिभुवनः ।
न तच्चित्रं तस्मिन् खरिवसितरि त्वच्चरणयोः
न कस्याप्युन्नत्यै भवति शिरसस्त्वव्यवनतिः ॥१३॥

હે વરદ, બાણાસુરે ત્રણે લોકને દાસ બનાવી ઈન્દ્રની સમૃદ્ધિને ઝાંખી પાડી દીધી. આપનાં ચરણોમાં નમસ્કાર કરનાર માટે તે આશ્ચર્યજનક નથી. આપની સમક્ષ મસ્તક નમાવનાર કોની ઉન્નતિ થતી નથી ?

O Giver of boons, since demon Bana was the worshipper of Your feet is it to be wondered at that he had the three worlds at his command and put to shame the wealth of Indra? What prosperity does not come from bowing down the head to You?

अकाण्ड-ब्रह्माण्ड-क्षयचकित-देवासुरकृपा
विधेयस्याऽऽसीद् यस्त्रिनयनविषं संहृतवतः ।
स कल्माषः कण्ठे तव न कुरुते न श्रियमहो
विकारोऽपि श्लाघ्यो भुवन-भय-भङ्ग-व्यसनिनः ॥१४॥

હે ત્રિનયન, અકાળે બ્રહ્માંડનો નાશ થવાના ભયથી ડરી ગયેલા દેવો અને દાનવો પર કૃપા કરી હળાહળ વિષનું પાન કર્યું તેનાથી કંઠે ડાઘ થયો તે આપની શોભા વધારે છે. બ્રહ્માંડના ભયનો નાશ કરવાનું આપનું વ્યસન પણ પ્રશંસનીય છે.

O Three-Eyed One, who drank poison out of compassion for gods and demons when they were distraught at the sudden prospect of the destruction of the universe, surely the dark blue stain on Your throat has beautified You. Even deformity is to be admired in one who is given to freeing the world of fear.

असिद्धार्था नैव क्वचिदपि सदेवासुरनरे
निवर्तन्ते नित्यं जगति जयिनो यस्य विशिखाः ।
स पश्यन्नीश त्वामितरसुरसाधारणमभूत्
स्मरः स्मर्तव्यात्मा न हि वशिषु पथ्यः परिभवः ॥१५॥

હે ઈશ, જે કામદેવનાં બાણ દેવ, દાનવ અને માનવ સહિત સમગ્ર વિશ્વમાંથી કાર્ય સિદ્ધ કર્યા વિના પાછા ફરતાં નથી તે કામદેવે આપને જ્યારે અન્ય દેવો જેવા સાધારણ ગણ્યા ત્યારે તેને બાળી નાખ્યો કેવળ સ્મૃતિયોગ્ય શરીરવાળો કર્યો. જિતેન્દ્રિયનો અનાદર કરવો હિતકારી હોતો નથી.

O Lord, the god of love, whose arrows never fail in the world of gods demons and men, became nothing but an object of memory because he looked on You as an ordinary god (his body being burnt by Your mere look). An insult to the self-controlled is not conducive to good.

મહી પાદાઘાતદ્ સ્વજતિ સહસા સંશયપદં
પદં વિષ્ણોર્ધામ્યદ્ ભુજ-પરિઘ-રુગ્ણ-ગ્રહ-ગણમ્।
મુહુર્ઘૌદૈસ્થ્યં યાત્યનિભૂત-જટા-તાડિત-તટા
જગદ્રક્ષાયૈ ત્વં નટસિ નનુ વામૈવ વિભુતા ॥૧૬॥

આપના ચરણના આઘાતથી પૃથ્વી અચાનક ધ્રૂજી ઊઠે છે. ધુમ્ની રહેલી પરિઘાકાર આપની ભુજાઓથી વિષ્ણુનું સ્થાન સ્વર્ગ પાછા વારંવાર દુરવસ્થાને પામે છે. જગતની રક્ષા માટે આપ તાંડવ નૃત્ય કરો છો. ખરેખર આપની પરમ વિભૂતિ-મહત્તા-વક જ હોય છે.

When You danced to save the world, the earth was suddenly thrown into a precarious state at the striking of Your feet; the spatial regions and the hosts of stars felt oppressed by the movement of Your massive club-like arms; and the heavens became miserable as their sides were constantly struck by Your waving matted hair. Indeed it is Your very mightiness which is the cause of the trouble.

વિચ-દ્વ્યાપી તારા-ગણ-ગુણિત-ફેનોદ્ગમ-રુચિઃ
પ્રવાહો વારાં ચઃ પૃષ્ઠતલચુષ્ટઃ શિરસિ તે ।
જગદ્ભ્રીપાકારં જલધિવલયં તેન કૃતમિતિ
અનેનૈવોનેયં ધૃતમહિમ દિવ્યં તવ વપુઃ ॥૧૭॥

આકાશમાં વ્યાપી રહેલો, તારાગણથી વૃદ્ધિ પામેલ ફીણના ઉદ્ગમથી શોભાવાળો ગંગાજનો પ્રવાહ આપના મસ્તક ઉપર બિંદુ સમાન જણાયો. તે જળપ્રવાહથી સમુદ્રરૂપ કંકણવાળું આ જગત ભેટ જેવું થયું. આનાથી આપનો દિવ્ય દેહ કેવો વિશાળ છે તેનું અનુમાન કરી શકાય છે.

The river which pervades the sky and whose foam crests look all the more beautiful because of stars and planets, seems no more than a drop of water when on Your head. That same river has turned the world into island surrounded by waters. From this can be judged the vastness of Your divine body.

રથઃ ક્ષોણી યન્તા શતધૃતિરગેન્દ્રો ઘનુરથો
રથાઙ્ગે ચન્દ્રાકૌં રથ-ચરણ-પાણિઃ શર ઇતિ ।
દિઘક્ષોસ્તે કોઽયં ત્રિપુરતુણમાઙ્ખર વિધિઃ
વિઘેયૈઃ ક્રીડન્ત્યો ન ખલુ પરતન્નાઃ પ્રમુધિયઃ ॥૧૮॥

ત્રિપુરાસુરરૂપી તણખલાને ભસ્મ કરવા આપને પૃથ્વીરૂપી રથ, બ્રહ્માજીરૂપ સારથિ, મેરુરૂપી ધનુષ્ય, સૂર્ય-ચંદ્ર રથનાં પૈડાં અને ચક્રધારી વિષ્ણુરૂપી બાણ વગેરે આડંબરની શી જરૂર ? ખરેખર પોતાને આધીન પદાર્થો વડે ક્રીડા કરતા ઈશ્વરના સંકલ્પો પરતંત્ર નથી.

When You wanted to burn the three cities of the demons - which were but a piece of straw to You-the earth was Your chariot, Brahma Your charioteer, the great mountain Meru Your bow, the sun and the moon the wheels of Your chariot, Vishnu Your arrow. Why all this paraphernalia? The Lord is not dependent on others. He was only playing with things at His command.

हरिस्ते साहस्रं कमल बलिमाघाय पदयोः

यदेकोने तस्मिन् निजमुदहरन्नेत्रकमलम् ।

गतो भक्त्युद्रेकः परिणतिमसौ चक्रवपुषः

त्रयाणां रक्षायै त्रिपुरहर जागर्ति जगताम् ॥૧૯॥

હે ત્રિપુરહર, હજાર કમળને આપનાં ચરણોમાં સમર્પિત કરતા વિષ્ણુએ એક કમળ ઓઠું થતાં પોતાનું નેત્રરૂપી કમળ અર્પણ કર્યું. ભક્તિનો આ ઉદ્રેક સુદર્શનચક્રરૂપે પરિણમ્યો, જે ત્રણે જગતની રક્ષા કરવા માટે સાવધાન રહે છે.

O Destroyer of the three cities, Hari rooted out His own lotus-eye to make up the difference when one flower was missing in His offering of 1,000 lotuses to Your feet. For this great devotion You awarded the discus (Sudarshan Chakra) ~ with which Hari protects the three worlds.

क्रतौ सुप्ते जाग्रत् त्वमसि फलयोगे क्रतुमतां

क्व कर्म प्रध्वस्तं फलति पुरुषाराधनमृते ।

अतस्त्वांसमप्रेक्ष्यक्रतुषुफलदान-प्रतिभुवं

श्रुतौ શ્રદ્ધાંબધ્વાદૃષ્ટપરિકરઃકર્મસુ જનઃ ॥૨૦॥

યાગાદિ કર્મનો લય થતાં યાગાદિ કર્મ કરનારને ફળ આપવા આપ જાગતા રહો છો. આપની આરાધના વિના કર્મ કેવી રીતે ફળ આપી શકે ? આથી સત્કર્મનાં ફળ આપનાર આપને નજરમાં રાખીને, વેદોમાં શ્રદ્ધા રાખીને, અધિકારી મનુષ્ય યાગાદિ કરવામાં તત્પર થાય છે.

When a sacrifice has ended, You ever keep awake to bestow its fruit on the sacrificer. How can any action bear fruit if not accompanied by worship of You, O Lord? Therefore, knowing You to be the Giver of fruits of sacrifices and putting faith in the Vedas, people become resolute about the performance of sacrificial acts.

ક્રિયાદક્ષી દક્ષઃ ક્રતુપતિરધીશસ્તનુભૃતાં
 ઋષીણામાર્ત્વિજ્યં શરણદ સદસ્યાઃ સુર-ગણાઃ ।
 ક્રતુઘ્નંશસ્વત્તઃક્રતુફલ-વિધાન-વ્યસનિનઃ
 ધૃવં કર્તુઃ શ્રદ્ધાવિધુરમભિચારાય હિ મચ્ચાઃ ॥૨૧॥

હે શરણદ, યજ્ઞક્રિયામાં કુશળ અને શરીરધારીઓના સ્વામી એવા દક્ષ પ્રજ્ઞપતિ યજ્ઞમાન હતા, ઋષિઓ ઋત્વિક્ હતા અને દેવો સભાસદો હતા, છતાં યજ્ઞનું ફળ આપવાના વ્યસનવાળા આપે દક્ષયજ્ઞનો નાશ કર્યો, કારણ કે શ્રદ્ધા વિના કરાયેલ યજ્ઞ યજ્ઞમાનના નાશનું કારણ બને છે.

O Giver of refuge, even that sacrifice where Daksha, the Lord of creation and expert in sacrifices, was the sacrificer, rishis were priests, gods participants, was destroyed by You who are habitually the Giver of fruits of sacrifices. Surely sacrifices cause Injury to the sacrificers in the absence of faith and devotion.

પ્રજાનાથં નાથ પ્રસમ્મમ્ભિકં સ્વાંં ડુહિતરં
 ગતં રોહિદ્ ભૂતાં રિરમયિષુમૃષ્યસ્ય વપુષા ।
 ધનુષ્યાણેર્યાર્તં દિવમપિ સપત્રાકૃતમમું
 ત્રસન્તં તેડ્ડ્યાપિ ત્વજતિ ન મૃગવ્યાધરમ્સઃ ॥૨૨॥

હે નાથ, મૃગલીનું રૂપ ધારણ કરેલી પોતાની દીકરી સાથે મૃગના શરીરથી બળાત્કારે રમણ કરવાની ઈચ્છા કરતા કામુક બ્રહ્માજીને, હાથમાં ધનુષ્ય ધારણ કરેલા આપનો પારથિ જેવો વેગ આજે પણ છોડતો નથી.

O Lord, the fury of You who became a hunter with a bow in hand has not as yet left Brahma-who, overcome by incestuous lust and finding his own daughter transforming herself into a hind, desired to ravish her in the body of a stag-and keenly pierced by Your arrows, he (Brahma) has fled to the sky.

સ્વલાવણ્યાશંસા ધૃતધનુષમહનાય તૃણવત્
 પુરઃ પ્લુષ્ટં દૃષ્ટ્વા પુરમથન પુષ્યાયુધમપિ ।
 યદિ સ્ત્રીણં દેવી યમનિરતદેહ્યાર્થ-ઘટનાત્
 અવૈતિ ત્વામદ્ધા વત વરદ મુઘ્ધા યુવતયઃ ॥૨૩॥

હે પુરમથન, પોતાના લાવણ્યને નિમિત્ત બનાવી ધનુષ્ય ધારણ કરનાર કામદેવને, તત્કાળ તણખલાની જેમ ભસ્મ થતો નજરે જોવા છતાં જો પાર્વતીજીને આપે પોતાના વામ અંગમાં સ્થાન આપ્યું, તેથી આપ ઓવશ છો એવી કલ્પના કરે તે યોગ્ય જ છે. અહો, યુવતીઓ સ્વભાવથી જ ભોળી હોય છે.

O Destroyer of the three cities, O Giver of boons, is Parvati who saw the god of love, bow in hand, burnt like a piece of straw in a minute by You, still proud of her beauty and believing that You are fascinated by her, because she was allowed to occupy half Your body because of her austerities? Ah, surely all women are under delusion. You have completely conquered Your senses.

श्मशानेष्वાક્રીડા સ્મરહર પિશાચાઃ સહચરાઃ
ચિતા-ભસ્માલેપઃ સ્વગપિ નુકરોટી-પરિકરઃ ।
અમઙ્ગલ્યં શીલં તવ ભવતુ નામૈવમચિલં તથાપિ
સ્મર્તૃણાં વરદ પરમં મઙ્ગલમસિ ॥૨૪॥

હે સ્મરહર, સ્મશાનોમાં ક્રીડા કરવી, પિશાચોની સોબત રાખવી, ચિતાની ભસ્મ યોળવી અને માનવ-ઓપરીની માળા પહેરવી- આપની આ રીતભાત અમંગલ હોવા છતાં આપનું સ્મરણ કરનાર માટે આપ મંગલરૂપ જ છો.

O Destroyer of the god of love, O Giver of boons, Your play is in cremation grounds, Your companions are ghosts, You smear Your body with the ashes of burnt bodies, human skulls are Your garland- all Your conduct is indeed inauspicious. But You promote the greatest good of those who remember You.

મનઃ પ્રત્યક્ ચિત્તે સવિધમવિધાયાત્ત મરુતઃ
પ્રહૃષ્યદ્રોમાણઃ પ્રમદ-સલિલોત્સન્નિત દશઃ ।
ચદાલોક્યાહ્લાદં હૃદ ઇવ નિમજ્યામૃતમયે
દધત્યન્તસ્તત્વં કિમપિ ચમિનસ્તત્ કિલ ભવાન્ ॥૨૫॥

યમનિયમથી વૃત્તિશૂન્ય મનથી અંતર્મુખ થયેલાના હૃદયમાં જે તત્ત્વનો અનુભવ થાય છે, જેનાથી તે અમૃતમય સરોવરમાં ડૂબ્યાનું નિરતિશય સુખ અનુભવે છે, રોમ પુલકિત થાય છે, નેત્ર હર્ષાશ્રુથી પૂર્ણ થાય છે તે તત્ત્વ એ શ્રુતિપ્રસિદ્ધ આપ જ છો.

You are indeed that inexpressible Truth which the yogis realize within through concentrating their minds on the Self and controlling the breath according to the directions laid down in the scriptures, and realizing which Truth they experience rapturous thrills and shed profuse tears of joy; swimming as it were in a pool of nectar they enjoy inner bliss.

ત્વમર્કસ્ત્વં સોમસ્ત્વમસિ પવનસ્ત્વં હૃતવહઃ
ત્વમાપસ્ત્વં વ્યોમ ત્વમુ ધરણિરાત્મા ત્વમિતિ ચ ।
પરિચ્છિન્નામેવં ત્વયિ પરિણતા બિધ્નતુ ગિરં
ન વિશ્વસ્તત્તત્વં વયમિહ તુ યત્ ત્વં ન ભવસિ ॥૨૬॥

આપ સૂર્ય છો, આપ ચંદ્ર છો, આપ વાયુ છો, આપ જળ છો, આપ અગ્નિ છો, આપ આકાશ છો, આપ પૃથ્વી છો અને આત્મા પણ આપ જ છો. વિદ્વાનો આપના વિષયમાં આ પ્રમાણે પરિચ્છિન્નતાપૂર્વકની વાણી ભલે બોલે, પરંતુ અમે તો આ જગતમાં આપ ન હો તેવું કોઈ તત્ત્વ જાણતા નથી.

The wise hold this limiting view of You: You are the sun, You are the moon, You are fire, You are air, You are water, You are space, You are the earth and You are the Self. But we do not know the things which You are not.

त्रयीं तिस्रो वृत्तीस्त्रिभुवनमथो त्रीनपि सुरान्
अकाराद्यैवर्णैः त्रिभिरभिदधत् तीर्णविकृति ।

तुरीयं ते धाम ध्वनिभिरवरुन्धानमणुभिः

समस्तं-व्यस्तं त्वां शरणद गृणात्योमिति पदम् ॥२७॥

હે શરણદ, 'અ' કારાદિ ત્રણ વર્ણો વડે ત્રણ વેદ, ત્રણ અવસ્થાઓ, ત્રણ લોક અને ત્રણ દેવોનું પ્રતિપાદન કરતું તેમ જ સર્વ વિકારથી અતીત એવા આપના તુરીય સ્વરૂપનો પણ સૂક્ષ્મ ધ્વનિ દ્વારા અવબોધ કરતું ઓમ્ એ પદ આપના સમસ્ત અને વ્યસ્ત બંને રૂપ પ્રતિપાદન કરે છે.

O Giver of refuge, with the three letters A, U, M, indicating the three Vedas, three states, three worlds and the three gods, the word AUM(Om) describes You separately. By its subtle sound the word Om collectively denotes You - Your absolute transcendental state which is free from change.

भवः शर्वो रुद्रः पशुपतिरथोग्रः सहमहान्

तथा भीमेशानाविति यदभिधानाष्टकमिदम् ।

अमुष्मिन् प्रत्येकं प्रविचरति देव श्रुतिरपि

प्रियायास्मै धाम्ने प्रणिहित-नमस्योऽस्मि भवते ॥२८॥

હે દેવ, ભવ, શર્વ, રુદ્ર, પશુપતિ, ઉગ્ર, મહાદેવ, ભીમ અને ઈશાન - આ આપનાં આઠ નામ છે. દરેક નામ બોધક છે એવું શ્રુતિ પ્રતિપાદન કરે છે. સર્વના શરણભૂત એવા આપને હું સર્વભાવથી પ્રણામ કરું છું.

O Lord! Bhava, Sharva, Rudra, Pashupati, Ugra, Mahadeva, Bhima, and Ishana-these eight names of Yours are each treated in detail in the Vedas. To You, most beloved Lord Shankara of resplendent form, I offer salutations.

नमो नेदिष्ठाय प्रियद्व दविष्ठाय च नमः ।

नमः क्षोदिष्ठाय स्मरहर महिष्ठाय च नमः ।

नमो वर्षिष्ठाय त्रिनयन यविष्ठाय च नमः ।

नमः सर्वस्मै ते तदिदमतिसर्वाय च नमः ॥२९॥

નિર્જન વન પ્રિય છે એવા હે પરમેશ્વર, અત્યંત નજીક અને અતિ દૂર એવા આપને નમસ્કાર. હે કામને ભસ્મ કરનારા, અતિ સૂક્ષ્મ તથા અતિ મહાન એવા આપને નમસ્કાર. હે ત્રિનયન, સૌથી વૃદ્ધ અને સૌથી યુવાન એવા આપને નમસ્કાર. હે સર્વાત્મરૂપ, પ્રત્યક્ષ તથા અપ્રત્યક્ષ સર્વરૂપ આપને નમસ્કાર.

O Lover of solitude, my salutations to You who are the nearest and the farthest. O Destructor the god of love, my salutations to You who are the minutest and also the largest. O Three eyed one, my salutations to You who are the oldest and also the youngest. My salutations to You again and again who are all and also transcending all.

बहुल-रजसे विश्वोत्पत्तौ भवाय नमो नमः

प्रबल-तमसे तत् संहारे हराय नमो नमः ।

जन-सुखकृते सत्त्वोद्भक्तौ मृडाय नमो नमः

प्रमहसि पदे निस्त्रैगुण्ये शिवाय नमो नमः ॥૩૦॥

વિશ્વની ઉત્પત્તિ માટે અધિક રજોગુણવાળા બ્રહ્મારૂપ આપને નમસ્કાર. તેના સંહાર માટે અતિ તમોગુણવાળા રુદ્રરૂપ આપને નમસ્કાર. લોકોના સુખ માટે અતિ સત્ત્વગુણવાળા વિષ્ણુરૂપ આપને નમસ્કાર. ત્રિગુણાતીત, માયારહિત મંગળમૂર્તિ આપને નમસ્કાર.

Salutations to You as Brahma In whom rajas prevails for the creation of the universe. Salutations to You as Rudra In whom tamas prevails for its destruction. Salutations to You as Vishnu in whom sattva prevails for giving happiness to the people. Salutations to You, O Shiva, who are effulgent and beyond the three attributes.

कृश-परिणति-चेतः क्लेशवश्यं

क्व चेदं क्व च तव गुण-सीमोल्लङ्घिनी शश्वद्विद्धिः ।

इति चकितममन्दीकृत्य मां भक्तिराघाद्

वरद चरणयोस्ते वाक्य-पुष्पोपहारम् ॥૩૧॥

હે વરદ, અલ્પવિષય અને અવિદ્યાદિ કલેશને આધીન મારું ચિત્ત ક્યાં અને ગુણોની સીમાને ઓળંગી જનારી આપની શાશ્વત વિભૂતિ ક્યાં ? આમ, ચકિત થયેલો હું ભકિતથી ઉત્સાહિત થઈને આપનાં ચરણમાં વાણીરૂપી પુષ્પોની આ અંજલિ અર્પણ કરું છું.

O Giver of boons, how poor is my ill-developed mind, subject to afflictions, and how boundless Your divinity- Eternal and possessing infinite virtues. Though terror - stricken because of this, I am inspired by my devotion to offer this garland of hymn at Your feet.

असित-गिरि-समंस्यात्कज्जलंसिन्धु-पात्रेसुर-

तरुवर-शाखालेखनीपत्रमुर्वी ।

लिखति यदि गृहीत्वा शारदा सर्वकालं

तदपि तव गुणानामीश पारं न याति ॥३२॥

હે ઈશ, મહાસાગરરૂપી પાત્રમાં નીલગિરિ જેટલી શાહી હોય અને કલ્પવૃક્ષની ડાળીરૂપી કલમથી પૃથ્વીરૂપી કાગળમાં દેવી સરસ્વતી સદાકાળ લખ્યા કરે તો પણ આપના ગુણોનો પાર ન પામે.

O Lord, if the black mountain be ink, the ocean the inkpot, the branch of the stout wish-fulfilling tree a pen, the earth the writing leaf, and if taking these the Goddess of Learning writes for eternity, even then the limit of Your virtues will not be reached.

असुर-सुर-मुनीन्द्रैरर्चितस्येन्दुमौलेः

ग्रथित-गुणमहिम्नो निर्गुणस्येश्वरस्य ।

सकल-गण-वरिष्ठः पुष्पदन्ताभिधानः

रुचिरमलघुवृत्तैः स्तोत्रमेतच्चकार ॥३३॥

સર્વ ગુણોમાં શ્રેષ્ઠ પુષ્પદંત નામના ગાંધર્વે દેવ, દાનવ અને મોટા મુનિઓથી પૂજાયેલ તથા જેમનો ગુણમહિમા વેદ-શાસ્ત્રોમાં ગૂંથાયેલો છે એવા નિર્ગુણ અને સગુણ એવા ચંદ્રમૌલીશ્વરનું આ મનોહર સ્તોત્ર મોટા છંદો વડે રચ્યું છે.

The best of Gandharvas, Pushpadanta by name, composed in great devotion this beautiful hymn to the Lord, who is worshipped by demons, gods, and the best of sages, whose praises have been sung, who has the moon on His forehead, and who is attributeless.

अहरहरनवद्यं धूर्जटेः स्तोत्रमेतत्

पठति परमभक्त्या शुद्ध-चित्तः पुमान् यः ।

स भवति शिवलोके रुद्रतुल्यस्तथाऽत्र

प्रचुरतर-धनायुः पुत्रवान्कीर्तिमांश्च ॥३४॥

જે મનુષ્ય શુદ્ધ અંતઃકરણથી, પરમ ભક્તિથી શિવજીના આ પવિત્ર સ્તોત્રનું પ્રતિદિન પઠન કરે છે તે શિવલોકમાં શિવસમાન થાય છે તથા આ લોકમાં પુષ્કળ ધન તથા આયુષ્યવાળો, પુત્રવાન અને કીર્તિવાન થાય છે.

The person who with purified heart and in great devotion always reads this beautiful and elevating hymn to Shiva, becomes like Shiva (after death) in the abode of Shiva, and while in this world gets abundant wealth, long life, progeny and fame.

महेशान्नापरो देवो महिम्नो नापरा स्तुतिः ।
अघोरान्नापरो मन्त्रो नास्ति तत्त्वं गुरोः परम् ॥३५॥

भडेन्धरथी श्रेष्ठ बीजा कोई देव नथी, भडिभनथी श्रेष्ठ बीजा कोई स्तुति नथी, शिवना नामथी श्रेष्ठ कोई मंत्र नथी अने सद्गुरुथी परम कोई तत्व नथी.

There is no God higher than Shiva, there is no hymn better than the hymn on the greatness of Shiva, there is no mantra more powerful than the name of Shiva, there is nothing higher to be known than the real nature of the Guru.

दीक्षा दानं तपस्तीर्थं ज्ञानं यागादिकाः क्रियाः ।
महिम्नस्तव पाठस्य कलां नार्हन्ति षोडशीम् ॥३६॥

दीक्षा, दान, तप, तीर्थ, ज्ञान, यशादि क्रिया-भडिभनस्तोत्रना पाठनी सोणभी कथा सभान पक्ष नथी.

Initiation into spiritual life, charities, austerities, pilgrimages, knowledge, performance of sacrificial rites - none of these give even a sixteenth part of the merit that one gets by reciting the hymn on the greatness of Shiva.

कुसुमदशन-नामा सर्व-गन्धर्व-राजः
शशिधरवर-मौलेर्देवदेवस्य दासः ।
स खलु निज महिम्नो भ्रष्ट एवास्य रोषात्
स्तवनमिदमकार्षीद् दिव्य-दिव्यं महिम्नः ॥३७॥

पुष्पादत नामे सर्व गंधर्वोनी राजा, भाणथंद्र जटामां धारण करनारा भडादेवनो सेवक હતો. शिवજીના રોષથી પોતાના મહિમાથી ભ્રષ્ટ થયેલા એવા તેણે આ પરમ દિવ્ય સ્તોત્રની રચના કરી.

The Lord of Gandharvas, Pushpadanta by name, was the servant of the God of gods who has the crescent moon on his forehead. Fallen from his glory due to the wrath of the Lord, he composed this very beautiful uplifting hymn on the greatness of Shiva to regain His favor.

સુરવરમુનિપૂજ્યં સ્વર્ગ-મોક્ષક-હેતું
પઠતિ યદિ મનુષ્યઃ પ્રાઙ્ગલિર્નાન્ય-ચેતાઃ ।
વ્રજતિ શિવ-સમીપં કિન્નરૈઃ સ્તૂયમાનઃ
સ્તવનમિદમમોઘં પુષ્પવન્તપ્રણીતમ્ ॥૩૮॥

શ્રેષ્ઠ દેવો તથા મુનિવરોથી સત્કાર પામેલ તથા સ્વર્ગ અને મોક્ષના એકમાત્ર કારણરૂપ એવા શ્રી પુષ્પદંતરચિત આ સ્તોત્રનું જો કોઈ મનુષ્ય બે હાથ જોડી એકાગ્રચિત્તે પઠન કરે તો કિન્નરોથી સ્તુતિ કરાતો તે શિવસમીપ જાય છે.

If one with single-minded devotion and folded palms reads this unflinching hymn composed by Pushpadanta, which is adored by great gods and the best of sages and which grants heaven and liberation, one goes to Shiva and is worshipped by Kinnaras (celestial beings).

આસમાપ્તમિદં સ્તોત્રં પુણ્યં ગન્ધર્વ-ભાષિતમ્ ।
અનૌપમ્યં મનોહારિ સર્વમીશ્વરવર્ણનમ્ ॥૩૯॥

ગંધર્વરચિત આ સ્તોત્ર આરંભથી અંત સુધી પવિત્ર, અનુપમ, મનોહર, માંગલિક અને ઈશ્વરનું વર્ણન કરનારું છે.

Thus ends this unparalleled sacred hymn composed by Pushpadanta and describing the glory of God Shiva in a most fascinating manner.

इत्येषा वाङ्मयी पूजा श्रीमच्छङ्कर-पादयोः ।
अर्पिता तेन देवेशः प्रीयतां मे सदाशिवः ॥४०॥

આ પ્રમાણે આ વાણીમય પૂજા ભગવાન શંકરનાં ચરણોમાં અર્પણ કરી તેનાથી દેવાધિદેવ સદાશિવ મારા પર પ્રસન્ન થાઓ.

This hymn worship is offered at the feet of Shiva. May the ever beneficent Lord of gods be pleased with me at this!

तव तत्त्वं न जानामि कीदृशोऽसि महेश्वर ।
चादृशोऽसि महादेव तादृशाय नमो नमः ॥४१॥

હે મહેશ્વર, આપ કેવા છો ? આપના તત્ત્વને હું જાણતો નથી. હે મહાદેવ, આપ જેવા છો તેવા આપને વારંવાર નમસ્કાર.

I do not know the truth of your nature and who you are-O great God my salutations to your true nature.

एककालं द्विकालं वा त्रिकालं यः पठेन्नरः ।
सर्वपाप-विनिर्मुक्तः शिव लोके महीयते ॥४२॥

જે મનુષ્ય નિત્ય એક વાર-બે વાર કે ત્રણ વાર આ સ્તોત્રનું પઠન કરે છે તે સર્વપાપોથી મુક્ત થઈ શિવલોકમાં પૂજાય છે.

Whoever reads this once, twice or thrice (in a day) revels in the domain of Shiva, bereft of all sins.

श्री पुष्पदन्त-मुख-पङ्कज-निर्गतेन
स्तोत्रेण किल्बिष-हरेण हर-प्रियेण ।
कण्ठस्थितेन पठितेन समाहितेन
सुप्रीणितो भवति भूतपतिर्महेशः ॥४३॥

श्री पुष्पदन्तना मुખકમળમાંથી નીકળેલ તથા ભગવાન શંકરને પ્રિય અને પાપહારી આ સ્તોત્રનો જે મનુષ્ય કંઠસ્થ કરીને એકચિત્તે પાઠ કરે છે તેના પર ભૂતપતિ મહાદેવ અત્યંત પ્રસન્ન થાય છે.

If a person learns by heart and recites this hymn, which flowed from the lotus mouth of Pushpadanta, which destroys sins and is dear to Shiva and which equally promotes the good of all, Shiva, the Lord of creation, becomes very pleased.

॥ इति श्री पुष्पदन्त-विरचितं शिवमहिम्नः स्तोत्रं समाप्तम् ॥

Thus ends the hymn called - Siva Mahlmanah Stotram -
composed by Puspadanta.

श्री शिवमहिम्नः स्तोत्र

महिम्नः पारं ते परमविदुषो यद्यसदृशी
स्तुतिर्ब्रह्मादीनामपि तदवसन्नास्त्वयिः गिरः ।
अथावाय्यः सर्वः स्वमतिपरिष्णामावधि गृह्यन्
ममाप्येषः स्तोत्रे हर निरपवादः परिकरः ॥१॥

अतीतः पन्थानं तव य महिमा वाङ्मनसयोः
अतद्द्व्यावृत्त्या यं यकितमभिधत्ते श्रुतिरपि ।
स कस्य स्तोतव्यः कतिविधगुणः कस्य विषयः
पदे त्वर्वाग्धीने पतति न मनः कस्य न वयः ॥२॥

मधुस्कीता वायः परमममृतं निर्मितवतः
तव ब्रह्मन्किं वागपि सुरगुरोर्विस्मयपदम् ।
मम त्वेतां वाणीं गुणकथनपुण्येन भवतः
पुनामीत्यर्थेऽस्मिन् पुरमथन भुद्धिर्व्यवसिता ॥३॥

तवैश्वर्यं यत्तज्जगद्दुष्टयस्त्राप्रलयकृत्
त्रयीवस्तु व्यस्तं तिसृषु गुणभिन्नासु तनुषु ।
अभव्यानामस्मिन् वरद रमणीयामरमणीं
विहन्तुं व्याकोशीं विदधत ईडेके जडधियः ॥४॥

किमीडः किं कायः स भद्रु किमुपायस्त्रिभुवनं
किमाधारो धाता सृजति किमुपादानं इति य ।
अतद्द्वैश्वर्यं त्वद्यनवसरदुःस्थो हतधियः
कुतर्कोऽयं कांश्चिन्मुभरयति मोहाय जगतः ॥५॥

अजन्मानो लोकाः किमवयववन्तोऽपि जगतां-
अधिष्ठातारं किं भवविधिरनादृत्य भवति ।
अनीशो वा कुर्याद्भुवनजनने कः परिकरो
यतो मन्दास्त्वां प्रत्यमरवर संशेरत ईमे ॥६॥

त्रयी सांभ्यं योगः पशुपतिमतं वैष्णवमिति
प्रतिभ्रे प्रस्थाने परमिदमदः पथ्यमिति य ।
रुथीनां वैश्वर्याद्दृष्टुदिलनानापथजुषां
नृणाभेको गम्यस्त्वमसि पयसाभर्षव ईव ॥७॥

मडोशः भद्रवांगं परशुरजिनं तस्मिन् इष्टिनः
कपालं येतीयत्तव वरद तत्रोपकरणम् ।
सुरास्तां तामृद्धिं दधति तु भवद्भूप्रशिक्षितां
न हि स्वात्मारामं विषयमुगतुष्णा भ्रमयति ॥८॥

ध्रुवं कश्चित् सर्वं सकलमपरस्त्वध्रुवमिदं
परो ध्रौव्याध्रौव्ये जगति गदति व्यस्तविषये ।
समस्तेऽप्येतस्मिन् पुरमथन तैर्विस्मित
ध्रुवं स्तुवन् जिह्मेमि त्वां न भक्षु ननु धृष्टा मुभरता ॥९॥

तवैश्वर्यं यत्नाद्यद्गुपरि विरिञ्चिर्दरिद्रः
परिच्छेत्तुं यातावनलमनलस्कंधवपुषः ।
ततो भक्तिश्रद्धाभरगुरुगृह्णद्भ्यां गिरीश यत्
स्वयं तस्ये ताभ्यां तव किमनुवृत्तिर्न इवति ॥१०॥

अयत्नादापाद्य त्रिभुवनमवैरव्यतिकरं
दशास्यो यद्भासूनभृत रण्डंडूपरवशान् ।
शिरः पद्मश्रीरश्मिरयितरणांभोरुडभलेः
स्थिरायास्त्वद्भक्तेश्चिपुरदर विस्फूर्जितमिदम् ॥११॥

अमुष्य त्वत्सेवासमधिगतसारं भुजवनं
भलात्कैलासेऽपि त्वदधिवसतौ विक्रमयतः ।
अलभ्या पातालेऽप्यलसयलितांगुष्ठशिरसि
प्रतिष्ठा त्वय्यासीद् ध्रुवमुपयितो मुह्यति भवः ॥१२॥

यदृद्धिं सुत्राग्णो वरद परमोश्चैरपि सतीं
अधश्चक्रे भाषाः परिजनविषयत्रिभुवनः ।
न तश्चित्रं तस्मिन्वरिवसितरि त्वय्यरणायोः
न कस्याप्युन्नत्यै भवति शिरसस्त्वय्यवनतिः ॥१३॥

अकांडभ्रह्मांडाययजितदेवासुरकृपा
विषयस्यासीद्यस्मिन्नयन विषं संहतवतः ।
स कल्माषः कंठे तव न कुरुते न श्रियमडो
विकारोऽपि श्लाघ्यो भुवनभयभंगव्यसनिनः ॥१४॥

असिद्धार्था नेव इवचिदपि सदेवासुरनरे
निवर्तन्ते नित्यं जगति जयिनो यस्य विशिषाः ।
स पश्यत्रीश त्वामितरसुरसाधारणमभूत्
स्मरः स्मर्तव्यात्मा न हि वशिषु पथ्यः परिभवः ॥१५॥

मडी पादाघाताद् प्रजति सडसा संशयपदं
पदं विष्णोर्भाभ्यद् लुजपरिघरुगणग्रहगणम् ।
मुहुर्दोर्दोःस्थं यात्यनिमृतजटाताडिततटा
जगद्रक्षायै त्वं नटसि ननु वामैव विभुता ॥१६॥

वियद्व्यापी तारागणगुणितकेनोद्गमरुचिः
प्रवाहो वारां यः पृषतलघुदृष्टः शिरसि ते ।
जगद्द्वीपाकारं जलधिवलयं तेन कृतमि-
त्यनेनेवोत्तयं धृतमडिम दिव्यं तव वपुः ॥१७॥

रथः क्षोणी यन्ता शतधृतिरगेन्द्रो धनुरथो
रथांगे यन्द्रार्कौ रथयरणपाणिः शर ईति ।
द्विधक्षोस्ते कोडयं त्रिपुरतृणमाडंभरविषिः
विधेयैः क्रीडन्त्यो न भवु परतन्त्राः प्रभुषियः ॥१८॥

डरिस्ते साडसं कमलबलिभाषाय पदयोः
यदकोने तस्मिन्निजमुदररत्नेत्रकमलम् ।
गतो भक्त्युद्रेकः परिष्णतिमसौ यकवपुषः
त्रयाणां रक्षायै त्रिपुररर जगर्ति जगताम् ॥१९॥

क्तौ सुप्ते जाग्रत्वमसि इलयोगे क्तुमतां
इव कर्म प्रध्वस्तं इलति पुरुषाराधनमृते ।
अतस्त्वां संप्रेक्ष्य क्तुषु इलदानप्रतिभुवं
श्रुतौ श्रद्धां भद्रवा दृढपरिकरः कर्मसु जनः ॥२०॥

क्रियादक्षो दक्षः क्तुपतिरधीशस्तनुभृता-
मृषीणाभार्त्विज्यं शरणाद सदस्याः सुरगणाः ।
क्तुभंशस्त्वतः क्तुइलविधानव्यसनिनः
ध्रुवं कर्तुः श्रद्धाविधुरभूमियाराय हि मभाः ॥२१॥

प्रश्ननाथं नाथ प्रसन्नमभिकं स्वां दृष्टितरं
गतं रोहिद्भूतां शिरमयिषुमृष्यस्य वपुषा ।
धनुष्याषोर्यातं दिवमपि सपत्राकृतमभुं
त्रसन्तं तेऽद्यापि त्यजति न मृगव्याधरत्नसः ॥ २ २ ॥

स्वलावष्ट्याशंसा धृतधनुषमङ्गनाय तृष्णवत्
पुरः प्लुष्टं दृष्ट्वा पुरमथन पुष्यायुधमपि ।
यदि श्रेष्ठं देवी यमनिरत देहाध्वतना-
दवैति त्वामद्धा भत वरद मुग्धा युवतयः ॥ २ ३ ॥

श्मशानेष्वकीडा स्मरदर पिशायाः सहयराः
यिताभस्यालेपः स्रगपि नृकरोटीपरिकरः ।
अमांगल्यं शीलं तव भवतु नागैवमभिलम्
तथापि स्मर्तृणां वरद परमं मंगलमसि ॥ २ ४ ॥

मनः प्रत्यक्षित्ते सविधमविधायान्तरुतः
प्रहृष्यद्रोमाणाः प्रमदसखिलोत्संगितदृशः ।
यद्दालोक्याङ्गुलार्द हृद एव निमज्जयामृतमये
दधत्यन्तस्तत्त्वं किमपि यमिनस्तत् किल भवान् ॥ २ ५ ॥

त्वमर्कस्तवं सोमस्त्वमसि पवनस्त्वं हुतवड-
स्त्वभापस्तवं व्योमत्वमु धरक्षिरात्मा त्वमिति य ।
परिस्थिन्नामेवं त्वयि परिष्णता भिन्नतु गिरं
न विद्मस्तत्तत्त्वं वयमिड तु यत्त्वं न भवसि ॥ २ ६ ॥

त्रयीं तिस्रो वृत्तीस्त्रिभुवनमथो त्रीनपि सुरा-
नकाराद्यैर्वर्णैस्त्रिभिरत्त्रिदधतीर्षाविकृति ।
तुरीयं ते धाम ध्वनिभिरवरुन्धानमष्टुभिः
समस्तं व्यस्तं त्वां शरषट् गृष्णात्योमिति पदम् ॥ २ ७ ॥

भवः शर्वो रुद्रः पशुपतिरथोग्रः सहमडां-
स्तथा भीमेशानाविति यद्विधानाष्टकमिदम् ।
अमुष्मिन्प्रत्येकं प्रवियरति देव श्रुतिरपि
प्रियायास्मै धाम्ने प्रविद्धितनमस्योऽस्मि भवते ॥ २ ८ ॥

दीक्षा दानं तपस्तीर्थं ज्ञानंयागादिकाः क्रियाः ।
महिम्नः स्तव पाठस्य कलां नाहन्ति षोडशीम् ॥३६॥

कुसुमदशननामा सर्वगन्धर्वराजः
शशिधरवरमौलेर्द्वैवदेवस्य दासः ।
स भद्रु निजमहिम्नो ब्रष्ट अवास्य रोषात्
स्तवनमिदमकार्षीद् दिव्यदिव्यं महिम्नः ॥३७॥

सुरवरमुनिपूज्यं स्वर्गभोजैकहेतुम्
पठति यद्दि मनुष्यः प्राञ्जलिर्नान्ययेताः ।
प्रजति शिवसमीपं किन्नरैः स्तूयमानः
स्तवनमिदममोघं पुष्पदन्तप्रणीतम् ॥३८॥

आसमाप्तमिदं स्तोत्रं पुण्यं गंधर्वभाषितम् ।
अनौपम्यं मनोहारि शिवमीश्वरवर्णनम् ॥३९॥

ईत्येषा वाङ्मयी पूजा श्रीमच्छंकरपादयोः ।
अर्पिता तेन देवेशः प्रीयतां मे सदाशिवः ॥४०॥

तव तत्त्वं न ज्ञानामि कीदृशोऽसि महेश्वर ।
यादृशोऽसि मडादेव तादृशाय नमो नमः ॥४१॥

भेककालं द्विकालं वा त्रिकालं यः पठेन्नरः ।
सर्वपापविनिर्मुक्तः शिवलोके महीयते ॥४२॥

श्रीपुष्पदन्तमुष्पपंकजनिर्गतेन -
स्तोत्रेण किष्किण्डरेण हरप्रियेण ।
कंठस्थितेन पठितेन समाहितेन
सुप्रीक्षितो भवति ભૂતપતિर्मહેશः ॥४३॥

॥ ॐ शान्तिः शान्तिः शान्तिः ॥

Universal Prayer

O Adorable Lord of Mercy and Love !

Salutation and prostrations unto Thee

Thou art Omnipresent, Omnipotent and Omniscient,

Thou art Satchidananda,

Thou art the Indweller of all beings,

Grant us an understanding heart,

equal vision, balanced mind

faith, devotion and wisdom.

Grant us inner spiritual strength

To resist temptations and to control the mind

Free us from egoism, lust, greed, anger,

hatred and jealousy.

Fill our hearts with divine virtues.

Let us behold Thee in all these names and forms.

Let us serve Thee in all these names and forms.

Let us ever remember Thee,

Let us ever sing Thy glories.

Let Thy name be ever on our lips.

Let us abide in Thee for ever and ever.

-Swami Sivananda

श्री श्री अष्टलक्ष्मी - आदि शक्तिपीठ
शिवानंद आश्रम, अमदावाढ